

лення дотацій причтам бідних парафій; 7 травня 1827 року було встановлено, що Комісія духовних училищ виділить на допомогу духовенству, яке втратило майно через пожежі по 25 тис. крб. щорічно.

Важливим джерелом прибутків парафіяльного духовенства була церковна земля. Сільське духовенство здавало землю в оренду, наймало робітників або ж само обробляло цю землю. Стає ясно, що така важка праця відволікала його від виконання основних службових обов'язків. Також виникало багато суперечностей з приводу визначення розміру землі та її відмежування: про віддачу церковної землі для випасання скоту 1823 року (Державний архів Одеської області, ф. 252, оп. 1, спр. 273, арк.1-14.); про передачу церковних земель в оброчне утримання (Державний архів Одеської області, ф. 252, оп. 1, спр. 273, арк. 1- 85); про наділення землею церков, які знаходяться у пригороді м. Одеса 1832 рік (Державний архів Одеської області, ф. 2, оп.1, спр. 150, арк. 2-5); справа про розмежування церковних земель села Когутівка і Лашівка 1839 (Державний архів Одеської області, ф. 445, оп. 1, спр. 1301, арк. 4-8). Держава піклувалася про порядок наділення церков землею, наприклад на вимогу щодо виконання наказу Святійшого Правительствующого Синоду від 15 червня 1832 року про швидке надання землі церквам, котрі знаходяться в казенних поселеннях, міська влада Одеси повинна була звітувати перед Кишинівською духовною консисторією.

Таким чином можна зробити висновок, що матеріальний стан парафіяльного духовенства з к. XVIII – до поч. XIX змінювався, але він таки і не досяг достойного рівня. Держава навіть розуміючи, що парафіяльне духовенство мало відігравати доволі важливу роль у впровадженні на місцях державної політики не поспішало належним чином фінансувати останнє. Саме парафіяльне духовенство не сформувалось у монолітну групу і певною мірою являло конгломерат осіб із досить різними умовами існування, що визначались не лише наявністю певного сану чи посади, але і місцем служіння.

Мокін І. С.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри теорії держави і права*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ТВОРЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ЕПОХИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

У контексті розбудови молодого незалежного демократичного Українського держави, безперечно, надзвичайно важливе значення належить зверненню до політико-правового вчення творця Української державності доби Центральної Ради – Михайла Сергійовича Грушевського.

М. С. Грушевський (1866-1934) у ранньому періоді своєї діяльності підтримував основні принципи політичної програми Кирило-Мефодіївського товариства, яка передбачала створення слов'янської федерації – вільного союзу рівноправних демократичних слов'янських республік. На думку М. С. Грушевського, «Віддані заповідям українського визвольного руху... ми визнаємо федеративні форми найбільш досконалим способом державного союзу з інтересами вільного розвитку національного життя...» (Грушевський М. Освобождение России и украинский вопрос. – С. 88).

На думку М. С. Грушевського, забезпечення національно-культурних і соціальних прав українців було можливе і без «розколу російського демократичного руху». Національно-територіальна автономія з об'єднанням всіх українських земель в складі Російської імперії в один територіальний агрегат з власним парламентом і чітким розмежуванням повноважень з центральною владою, за уявленнями М. С. Грушевського, «більш-менш» наближалась до державної незалежності.

Після лютневої революції 1917 року в Росії ідея української державності М. С. Грушевського набуває завершеної форми і поєднується з практикою державотворення. В наукових колах відсутня однастайність щодо питання, чи змінювалися погляди М. С. Грушевського протягом часу, коли він очолював Центральну Раду. Дехто вважає, що М. С. Грушевський назавжди залишився автономістом-федералістом (Копиленко О. Л. «Українська ідея» М. Грушевського: історія і сучасність. – К., 1991), інші – що він став на позиції самостійності під тиском обставин (Млиновецький Р. Нариси з історії українських визвольних змагань 1917-1918 рр. – Торонто, 1970).

О.І. Салтовський стверджує, війна між Центральною Радою та Радянською Росією спонукали М. С. Грушевського переглянути свою позицію щодо державного статусу України. В циклі статей, що увійшли до збірки «На порозі нової України», він відзначив, що більшовицький наступ сприяв переходу українських демократів на самостійницькі позиції. Констатувавши необхідність відходу від позиції «вірності ідеям загально-російського демократичного руху», М. С. Грушевський ставить питання про необхідність нового вибору України. Геополітичні умови існування України, на думку М. С. Грушевського, штовхають її до виходу з російського євразійського простору до Європи з одночасним підтриманням тісних зв'язків з країнами чорноморського та середземноморського басейнів, що дасть змогу Україні долучитись до промислових технологій та науки європейської цивілізації, налагодити власне виробництво і широку торгівлю, підвищити на цій основі добробут своїх громадян (Салтовський О.І. М. Грушевський: проблема політичного вибору // Дослідження світової політики. Збірник наукових праць. – 2002. – Вип. 20. – С. 160-169).

М. С. Грушевський вважав оптимальною таку систему влади, за якої б мало місце делегування владних повноважень знизу догори, від громад (комун) до головного органу – Центральної Ради. При чому, йшлося про делегацію лише тих функцій, для реалізації яких потрібна певна концентрація зусиль, що мало сприяти уникненню бюрократичного централізму і послідовному утвердженню України у статусі федерації земель, сполучених штатів України (Салтовський О.І. Ідея української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку XX сторіччя): дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003).

Значні зміни поглядів М. С. Грушевського помітні в контексті аналізу змісту Четвертого Універсалу Центральної Ради, який проголошував: «Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу». Водночас, у статті М. С. Грушевського «Українська самостійність й її історична необхідність», опублікованій на початку 1918 року у збірнику «На порозі нової України», маємо тезу: «Не розриваючи з федералістичною традицією як провідною ідеєю нашого національно-політичного життя, ми мусимо твердо сказати, що тепер наше гасло – самостійність і незалежність» (Грушевський М. На порозі нової України. – К., 1991. – С. 76). Немає потреби наголошувати на тому, що ця теза стала домінуючою у формуванні української державної ідеї М. С. Грушевського, особливо в контексті загострення боротьби за суверенітет України.

Щодо автономно-федералістичної ідеї як Грушевського-теоретика, так і Грушевського-політика, то її здійснення мало йти через утворення незалежних, вільних демократичних держав, які добровільно утворюють федерацію не лише в межах Росії, а в ідеалі прийдуть до європейської федерації (Грушевський М. Звідки пішло українство і до чого воно йде. – К., 1917. – С. 15). При цьому, відстоювання вченим федералістських позицій дозволяло забезпечити легітимні шляхи досягнення Україною незалежності (Корольов Г. Автономісько-федералістичні погляди Михайла Грушевського: сучасний історіографічний дискурс // Український історичний збірник. – 2009. – Вип. 12. – С. 417-425).

Еволюція поглядів М. Грушевського була закономірною під впливом подій поточного моменту. Практика сьогодення в розбудові Української держави засвідчує передбачення М. С. Грушевського, що тільки незалежність відкриває перспективи до тих чи інших взаємин між вільними народами на основі повної рівноправності (Мусієнко В., Бевз Т. М. С. Грушевський: етапи формування української державної ідеї // Розбудова держави. – 1994. – № 3. – С. 60-64).

Тож, підсумовуючи викладене, слід вказати, що, очевидно, політико-правові погляди М. С. Грушевського зазнали значних змін у контексті подій 1917 р. Прагнення здобуття Україною широкої автономії на тлі фе-

дералізації Російської держави виявилися нежиттєздатними, у зв'язку з чим М. С. Грушевський дійшов висновку про те, що лише незалежність України може забезпечити вільний розвиток та добробут її народу, що і стало кінцевою метою діяльності Центральної Ради.

Павелко В. О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри історії держави та права*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИМІЩЕНЬ ДЛЯ АРЕШТОВАНИХ ОСІБ ЗА ВИНЕСЕННЯМ ВИРОКІВ МИРОВИМИ СУДДЯМИ ЗА СУДОВОЮ РЕФОРМОЮ 1864 РОКУ

Судові статuti, які були прийняті 20 листопада 1864 року склали основу проведення судової реформи 1864 року: «Статут кримінального судочинства», «Статут цивільного судочинства», «Установа судових установлень», а також «Статут про покарання, що накладаються мировими суддями».

Стосовно «Статуту про покарання, що накладаються мировими суддями», то він був кодексом, в який були виділені із «Уложення про покарання судові та виправні» менш важливі злочини, підвідомчі мировим суддям: справи про менш важливі злочини і проступки, за які в законі визначено тільки догана, зауваження, грошові стягнення до трьохсот карбованців, арешт до трьох місяців; справи про крадіжки, хуліганство, вирубку лісу, присвоєння найдених речей та інші злочини цього роду, скоєні особами, які підлягають за ці протизаконні діяння ув'язненню в робочому домі (Учреждение судебных установлений / Российское законодательство X – XX веков: В 9-ти томах. – М., 1984. – Т. 8, с. 35).

Приміщення для осіб, які відбувають покарання у вигляді арешту за винесенням вироку мировими суддями створюються і діють земства. Вони отримують назначені законом суми на створення таких приміщень. Розподіл грошових витрат по повітам кожної губернії належить губернським земським зборам (Устав о наказаниях, налагаемых мировыми судьями. Изд. 1885г. Изд. 18-е. – СПб., 1909. – с. 382).

Повітові земські збори на основі правил, які закріплені в загальній інструкції по губерніях отримують кошти на їжу для ув'язнених (Устав о наказаниях, налагаемых мировыми судьями. Изд. 1885г. Изд. 18-е. – СПб., 1909. – с. 383).

Завідування приміщеннями в кожному повіті належить повітовій земській управі, від якої залежать як всі господарські розпорядження, так і призначення посадових осіб.

Мировий з'їзд для загального нагляду за утриманням ув'язнених вибирають опікуна для кожного приміщення (із свого кола або сторонню